

И Л Е Г А Л Ц И

Да су тог августовског дана запитали Смрогојна како иду његови и Бухини ПОСЛОВИ, он би сигурно одговорио: капље по неки динар. То значи да се њихо® положај није нарочито изменио. Али су два пријатеља имали разлога да кажу да су за њих наступила и помало боља времена. Разлог не би било тешко пронаћи: добили су кров над главом. Сада су становали у једној собици коју им је обезбедио Саво и његови другови, који су почели да цене услуге плто оу им чинили ови малишани. Тако је једна велика брига била пребринута: неће се више потуцати по туђим ћумезима, скупљати Опушке и премирати од страха у кривињари старе Циганке и по васцелу ноћ сањати слуге с вилама и батинама како их вијају, сустижу и туку.

Њихова „••радња“ за чишћење обуће налази се сада у оном делу главне улице који води ка основној школи. Када би их неко издалека посматрао, свакако би закључио да је њихово одушевљење за посао помало спласнуло. Све ређе и са мање жустрине узвикују пролазницима: чистимо ципеле, услуга брза и тачна! Њихова пажња као да све више лети средином улице: за немачким тенковима, коло^нама војника, аутомобилима, топовима, свим оним што гута та широка градска саобраћајница.

— Већ је деветнаест прошло — каже Сирогојно и поново пребројава рецке на сандуку.

Буха клима главом. За њега та бројка није шифра. Она значи да је од јутрос кроз Ужице прошло деветнаест тенкова. И он додаје:

— Ја сам пребројао тридесет шест камиона и дванаест 1онова.

То није обична дечачка игра, нити радозналост ради радозналости. У први сутон прилази им човек у блатњавим ципелама и пријатног оомеха, ставља ногу на сандук, сагиње се и гагга:

— Како иде посао момци?

— Баш како треба — одговара један од њих и размахује четкама,

Можда им је то последња муштерија тога дана и они не жале ималин. Из четки само што не севају варнице. Човек пријатног осмеха одлази задотољан. Задовољни су и мали чистачи обуће јер су у његову десну ципелу завукли комадић хартије на којој је не-

вештим рукопиоом, али читко било написано колико је војника, тенкова, топова, камиона и ооталих немачких возила тога дана прошло кроз главну улицу Ужица. Задовољни су што су добро извршили задатак, јер да је извештај тачан у то нико није сумњао. Ко би боље обављао тај поао од ове двојице дечака, које је њихова „радња“ привезала за улицу од зоре до мрака, од тих малишана у које нико трезвен не би могао да посумња, Сандук за шећер, ишаран ималином и прекривен четкама и шареним кутијама „шмол“ пасте, добијао је тако по'Степено и једну неуобичајену функцију: с времена на време кроз њега је пролазио пропагандни материјал, извештаји илегалца, поруке партизана, поверљива пиома,..

Август измиче. Шуме су пуне.

Немци предосећају опасност и довлаче појачања,

Лица пролазника постају ведрија: партизани дигли мост у ваздух на томе и томе месту, напали ту и ту жандармеријску станицу, заузели пореску управу побили толико и толико немачких војника, запалили толико и толико тенкова.

Сирогојно и Буха изгарају од некакве чудне унутрашње радости, предосећају да наступају велики дани: доћи ће људи с црвеним звездама на шајкачама и истребиће швапску гамад са свима који им помажу. А то значи да ће почети нови живот у коме ое више неће гладовати нити страховати од непријатељских патрола и рација.

Ипак схватају да је бар засад све то само пусти сан. Пред њиховим очима одвија се прмзор који их доводи у недоумицу.

— Чини ми се да их никад није било толико? .. шапуће Буха и упитно гледа у лице овог друга.

Улице су биле закрчене немачким војницима под пуном ратком спремом.

— Нешто се догађа. . . али шта?

— Стоје већ сатима, . . Као да чекају какво наређење.

Наиће група деце, њихови стари знанци из окршаја с крпењачом.

— Има ли их и у другим улицама? — пита Сирогојно.

— Не питај — одвраћа Драгиша. — Испразнили су готово све касарне. Изгледа да кидају.

— Дошло густо — ја(вља се малишан, познат колико по свом чудном надимку Мркоња, толико и по томе што је био одличан играч лонте.

Од силне среће Буха удара четкама по сандуку и виче:

— Навали народе, чистимо бесплатно, наравна ствар.

Колоне Немаца измакоше, а за њима се појави нека нова војска: кокарде на шубарама и шајкачама, браде пале на груди, реденици преко прсију.

Малишани су разротачених очију полетели тротоару.

—* Да нису партизани? — пита Буха.

— А где су им петокраке? — пропкње се Мркоња на прсте да би видео преко рамена оних иопред себе.

— Да су партизани, сада би пуцало на све стране — закључује логично Зера који се и сам однекуд створи.

И Зера је у праву. Нити Немци пуцају на њих нити они на Немце.

Ускоро се пронесе глас да Немци напуштају Ужице и да су четници дошли да их замене. Свет се искупио, поматра шта се дешава, у недоумици да ли да се радује што одлазе окупатори или да плаши што су дошли четници, за које се већ увелико зна да шурју с тим истим Немцима и да су спремни на све само не да се боре за слободу.

Пред вече настаде пуцњава по граду: четници обесно пуцају у ваздух, прослављају велику „победу“. Кафана пуне, браде се вучу по столовима, мокре од ракије. „Спремите се, спремите четници“, одјекује неуједначено из пијаних промуклих грла, на шта се надозвезује дрека, подврискивање, поовке.

Буха и Сирогојно зашкрипе „радњу“ пре времена и иштетали са још неколицином малишана на улици.

— Срои, а више воле Немце неш партизане — не иде Бухи у главу.

— Пази овога како се налицкао — подврискује мали Благоје и цима Зеру за рукав кошуље. — Шепури се као ћуран.

Долази им у сусрет млад и стасит четник. Брада као испеглана. Долама и чакшире од мрке чојке. На грудима се клате и, сударајући се, звепкају два сдикована. Опанци жути, као да су сад оплетени. Иде полако, поцупкује, њише се у пасу. Он примећује подсмешљиве дечије погледе и виче:

— Зар није боље да гледате своја посла.

— Сме, ваљда, да се гледа — одбруси Сирогојно.

— Није, ваљда, остало исто као и за време Шваба — буни се Мркоња.

— Види ти кооплета, . . . ако ти опалим коју иза ушију. . . — разгоропади се четник.

— Доста су нас Немци тукли — добацује Буха.

— Хајде, хватајте маглу, док вас нисам. . . марш! . . .

Кицош утешут у мрку чоју одвраћа поглед од њих, брзо заглади браду и наклони се једној лепотици напудерисана лица, која му је долазила у сусрет.

Не убрзавши корак, дечаци наставише пут.

— И види, молим те — чуди се Сирогојно — приђе оној белосветској и оде -с њом.

У једној кафани на углу незапамћена гужва. Кроз урнебесну дреку људи пробија се с муком цијукање виолине. Из задимљене

просторије лзроњава некм четник, стаје на прат и испаљује свих девет метака из отромнот штајера. Затим погледа у окупљене људе пред кафаном и дрекну:

— Живео краљ Петар, мајку вам вашу!

Људи ћуте и разилазе се.

(Из књиге „Бесмртна младост“).

Јеврем ПОПОВИЋ